

# لوازم وجود شناختی، انسان شناختی و معرفت شناختی

## نظریه اتحاد عاقل و معقول

سیدمرتضی حسینی شاهرودی، استاد گروه فلسفه و حکمت اسلامی، دانشگاه فردوسی مشهد  
زهرة سلحشور سفیدسنگی\*، دانشجوی دکتری حکمت متعالیه، دانشگاه فردوسی مشهد

### چکیده

مسئله اتحاد عاقل و معقول یکی از مباحث مهم در فلسفه اسلامی است. سابقه این اصل در فلسفه اسلامی به ترجمه کتاب اثولوجیا بازمیگردد و صدرالمتألهین آن را بمدد اصول فلسفی خود - همچون اصالت وجود، تشکیک وجود و حرکت جوهری نفس - تبیین کرده است. ملاصدرا حصول علم برای نفس را مانند پیدایش صورتهای جسمانی برای ماده میدانند؛ نفس با صور علمی خود متحد میگردد، آنچنانکه ماده و صورت با یکدیگر متحدند. او با اثبات اتحاد عاقل و معقول، نظریه جدیدی در وجودشناسی، انسانشناسی و معرفتشناسی عرضه کرد و از این رهگذر برای معضلات و پرسشهای فراروی فیلسوفان مسلمان، پاسخهای جدیدی فراهم آورد. در پرتو این اصل است که وی تبیین فلسفی نوینی از مسائلی چون استكمال و اشتداد وجودی نفس، تجسم اعمال، عقل بسیط، تجرد فوق عقلی نفس، اتحاد نفس با عقل فعال و مسائل مربوط به وجود ذهنی ارائه میدهد.

### مقدمه

مسئله اتحاد عاقل و معقول از قدیمترین مسائل فلسفی است که مورد بحث و گفتگو قرار گرفته است. ریشه این مسئله در فلسفه غرب تا یونان باستان قابل پیگیری است و پیشینه این بحث به افلاطون<sup>۱</sup> و ارسطو<sup>۲</sup> برمیگردد؛ سپس در فلسفه فلوطین و مکتب نوافلاطونیان بصورت روشنتر بیان شده است.<sup>۳</sup> در فلسفه اسلامی نیز نظریه اتحاد عاقل و معقول توسط ملاصدرا احیاء شده است و پیش از او، این نظریه توسط فیلسوفان مشائی، بالأخص ابن سینا انکار میشد.<sup>۴</sup> ملاصدرا توضیح میدهد که حصول علم برای نفس مانند پیدایش صورتهای جسمانی برای ماده است، یعنی ذات نفس بواسطه صورتهای علمی استکمال می یابد و فعلیتش در پرتو فعلیت صورتهای علمی میباشد؛ همانگونه که ماده نسبت به صورتهای منطبع در آن چنین است.<sup>۵</sup> او بر همین اساس، اتحاد

(نویسنده مسئول) Email: z.salahshur88@gmail.com\*

تاریخ دریافت: ۹۴/۲/۱۴ تاریخ تأیید: ۹۴/۶/۱۸

۱. بدوی، افلاطون فی الاسلام، ص ۲۵۵.

۲. ارسطو، فی النفس، ص ۷۴.

۳. افلوپین، اثولوجیا، ص ۱۱۷.

۴. طوسی، شرح الأشارات والتنبيهات، ج ۳، ص ۲۹۵-۲۹۴.

۵. ملاصدرا، الشواهد الربوبیه فی المناهج السلوکیه،

ص ۲۸۹-۲۸۸.

### کلید واژگان

اتحاد	عقل	معقول
نفس		ملاصدرا